

GROENBOEK

BELWEEK

ROZE

OUDEREN

GROENBOEK
BELWEEK
ROZE
OUDEREN

Colofon

Titel	Groenboek Belweek Roze Ouderen
Uitgave	Projectgroep Roze Ouderen: ANBO voor 50-plussers, COC Nederland, Schorer, Kenniscentrum Lesbisch- en Homo Emancipatiebeleid
Auteur	Judith Schuyf
Foto's	Opening Belweek, Jack Lamballais Tessensohn
Vormgeving	Eric Hammink BNO
Bestelinformatie	<p>Deze uitgave is te downloaden via www.rozeouderen.nl, www.anbo.nl, www.coc.nl, www.schorer.nl en www.homo-emancipatie.nl</p> <p>Een geprinte versie van deze uitgave is tegen betaling van 5 euro op te vragen bij ANBO voor 50-plussers, telefoon: (030) 233 00 60, o.v.v. bestelnummer B0604.</p>
Met dank aan	Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door de ministeries van VWS en VROM.

Inhoud

---

	pagina
1. Inleiding	7
2. Opzet Belweek Roze Ouderen	8
3. Publiciteit	9
4. Belangrijkste signalen	10
5. Aantal signalen en bellers	12
6. Belangrijkste conclusies	13
7. Verdieping van de meldingen en signalen	18
8. Aanbevelingen	37

De afgelopen jaren is regelmatig aandacht gevraagd voor de positie van homoseksuele en lesbische ouderen. Samen met biseksuele en transgender ouderen vormen zij de groep roze ouderen. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de positie van deze groep te wensen overlaat, vooral waar het gaat om wonen, welzijn en zorg. Recente basisgegevens voor de ontwikkeling van projecten en het formuleren van beleidsaanbevelingen ontbreken echter. Vanuit het consortium ANBO voor 50 plussers, COC Nederland, Schorer en het Kenniscentrum Lesbisch- en Homo Emancipatiebeleid is een gezamenlijk project ontwikkeld om de situatie in wonen, zorg en welzijn voor roze ouderen te verbeteren. Als eerste activiteit is in oktober 2006 een Belweek voor roze ouderen georganiseerd, waarin ouderen en zorgverleners zijn opgeroepen initiatieven, klachten en signalen te melden. De Projectgroep Roze Ouderen zal op basis van de resultaten projecten ontwikkelen voor deze groep ouderen in samenwerking met onder andere het Landelijk Platform Homoseksuele en Lesbische ouderen en de Landelijke werkgroep ANBO Roze. Voor de Belweek Roze Ouderen is subsidie verkregen van de ministeries van VWS en VROM. ANBO voor 50-plussers treedt op als penvoerder.

De Belweek was er enerzijds op gericht de oudere holebi's in de spotlight te zetten en hen maatschappelijk te profileren. Anderzijds erop gericht om het beeld aan te vullen van de eventuele kenmerkende elementen voor hun huidige leven, met name op het gebied van wonen, welzijn en zorg. De Belweek was daarmee niet alleen gericht op problemen, maar nadrukkelijk ook op de zonnige kanten en op de mogelijkheden die ouderen zelf onderkennen om hun situatie te verbeteren. Ook zijn professionals, familieleden en vrijwilligers die met oudere holebi's werken, uitgenodigd om over hun ervaringen te vertellen. Tevens diende de Belweek een beeld te geven van reeds bestaande projecten en plannen in de sfeer van wonen, welzijn en zorg van en/of voor deze doelgroep.

De resultaten van de Belweek Roze Ouderen zijn als eerste concrete actie van de Projectgroep Roze Ouderen in deze uitgave te lezen. Dit Groenboek is op 9 januari 2007 gepresenteerd aan de staatssecretaris van VWS, mevrouw Ross-van Dorp. Vervolgens volgt stap twee van het project, waarbij de initiatiefnemers met verschillende professionals en organisaties gaan praten over het ontwikkelen van gemeenschappelijke pilotprojecten. Dit Groenboek is voorts op internet gezet zodat het voor iedereen toegankelijk is.

Opzet Belweek Roze Ouderen

In de week van maandag 9 tot en met vrijdag 13 oktober 2006 hebben mensen hun ervaringen per telefoon of e-mail kunnen melden.

De Belweek en het gratis telefoonnummer (0800-623 65 65) is geopend met een gezamenlijke bijeenkomst op 9 oktober. Dit gebeurde te Utrecht in het bijzijn van een aantal prominente Nederlanders, die als eerste achter de telefoon plaats hebben genomen: de politici Boris Dittrich (D66), Naima Azough (GroenLinks) en Gerda Verburg (CDA). Henk Krol, hoofdredacteur van de Gay Krant en Liane Wubbels-den Haan, directeur van ANBO voor 50-plussers openden de Belweek.

Bij Schorer, i.s.m. Gay and Lesbian Switchboard, te Amsterdam en ANBO te Utrecht waren vrijwilligers aanwezig om de meldingen te noteren. De vrijwilligers zijn vooraf getraind en hebben via een elektronisch formulier de gegevens verwerkt. Mensen hebben met het gratis telefoonnummer kunnen bellen van 10 tot 22 uur. Afgezien van de eerste ochtend toen er zowel in Utrecht als in Amsterdam prominente Nederlanders en vrijwilligers achter de telefoon zaten, is er een verdeling over de dag gemaakt. Utrecht heeft de dagdiensten waargenomen en Amsterdam de avonddiensten. In Utrecht en Amsterdam hebben 37 vrijwilligers in totaal 632 uur telefoondienst gedaan, plus circa 1 uur training per persoon te Utrecht. Bij ieder telefoontje zijn achtergrondgegevens van de bellers genoteerd: de groep waartoe zij behoren, hun leeftijd en de eerste drie cijfers van de postcode. Tevens is genoteerd of zij met een vraag, een klacht, een signaal of een initiatief reageerden. Alle meldingen zijn verwerkt in dossiernummers, gekoppeld aan een uitgebreider verslag van hetgeen bellers aan ervaringen en wensen kwijt wilden.

De Belweek is uitgebreid in de media geweest. Er verschenen 23 artikelen in kranten en tijdschriften, variërend van de Gay Krant tot De Limburger, van Haarlems Dagblad tot Trouw en de Leeuwarder Courant. Er hebben 14 radio-items plaatsgevonden, met name door Josee Rothuizen, coördinator van de Belweek. Dit varieert van interviews voor het Radio 1-Journaal tot lokale Omroep Reest en Vecht, van radio-interviews voor Hagens op de Middag tot Veronica Radio. Twee maal was de Belweek op televisie: in het programma Max & Catherine van Omroep Max op maandagmiddag en vrijdagavond op SBS6 Hart van Nederland, dat een interview heeft uitgezonden met ervaringsdeskundige Peter Pelser uit Nijmegen. Tenslotte waren er 786 berichten over de Belweek op internet te vinden. Desondanks is het aantal feitelijke meldingen (258) achter gebleven bij de schattingen (650). Het vermoeden is dat dit met een aantal factoren te maken heeft, waarvan de voornaamste is dat veel mensen zich niet willen identificeren met oud zijn en problemen hebben. Daarnaast willen 'jongere' ouderen er nog niet over nadenken hoe het is om zorgafhankelijk te zijn.

Belweek 50+ Roze Ouderen

0800 623 65 65

9 t/m 13 oktober (10-22 uur)

Meld uw wensen, klachten en suggesties rond homoseksualiteit en ouder worden. Ook voor mantelzorgers en professionals.

www.rozeouderen.nl belweek@rozeouderen.nl

Een initiatief van: ANBO voor 50-plussers, COC Nederland, Kenniscentrum lesbisch en homo-emancipatiebeleid en Schorer.

Homo-onvriendelijk klimaat in verzorgingshuizen

In verzorgingshuizen heerst vaak een homo-onvriendelijk klimaat doordat er nog steeds wordt gewerkt met de zogenaamde ‘heteronorm’. Holebi-ouders zijn nog altijd anders en worden buitengesloten. Zij krijgen niet de zorg of aandacht die ze nodig hebben. Ook homoseksuele of lesbische kinderen van oudere bewoners worden genegeerd. Homoseksuele of lesbische medewerkers van verzorgingshuizen bevestigen dit beeld van de heteronorm. Toch is het opvallend dat men in overgrote meerderheid niet kiest voor de oplossing van het opzetten van uitsluitend roze oudedagsvoorzieningen. De meeste bellers willen homovriendelijke zorg, maar in een mix van homo- en heterobewoners.

Opleidingen/onderwijs

Er is een duidelijk signaal van veel bellers over de opleidingen van verzorgenden en verplegenden. Er is angst voor later, gebaseerd op eigen ervaring of die van de ouders, en veel bellers spraken erover dat in de opleidingen van verplegenden en verzorgenden veel meer aandacht voor homoseksualiteit moet komen.

Eenzaamheid

Er zijn veel signalen binnengekomen van ouderen over gevoelens van eenzaamheid en behoefte aan ontmoeting of een relatie.

5

Aantal signalen en bellers

Er zijn tijdens de Belweek 258 meldingen genoteerd die per telefoon of e-mail zijn binnengekomen. Dat is een opvallend cijfer. De initiatiefnemers verwachtten 650 reacties te kunnen noteren. Dat het aantal meldingen zo is achtergebleven bij de verwachtingen is een duidelijk signaal, dat uitleg vereist. Oorzaak kan zijn dat het probleem niet zo groot is als verwacht.

De initiatiefnemers vermoeden echter dat het probleem slecht bespreekbaar is en dat er veel meer aandacht nodig is. Deze gedachte wordt gevoed door het feit dat het aantal Belweek-vermeldingen in de pers erg groot is geweest. Toch heeft deze extra aandacht niet geleid tot meer reacties. De constatering en meldingen in de Belweek zijn slechts het topje van de ijsberg en het verdient een uitgebreide campagne om de juiste situatie boven tafel te krijgen. Een campagne die bestaat uit gesprekken met de steekhoudende partijen rondom wonen, welzijn en zorg is geboden.

Het gaat goed

In de werving voor de Belweek is bewust in het midden gelaten of mensen met positieve of alleen met negatieve verhalen konden reageren. Hoewel in de minderheid, hebben er ook mensen met een positief verhaal gebeld. De bellers van boven de 80 jaar hadden allen een positief verhaal; het zijn mensen die mobiel zijn en een goede gezondheid hebben.

Eenzaamheid en ontmoeting

Er zijn veel signalen binnengekomen over eenzaamheid en de wens tot meer mogelijkheden tot ontmoeting. Eenzaamheidsgevoelens komen regelmatig voor bij mensen van wie de partner is overleden en bij mensen met een recente coming-out. Voorts bij mensen die ziek of gehandicapt zijn geworden en bij mensen op het platteland.

Als gevolg hiervan is de wens naar ontmoetingsmogelijkheden groot. Een aantal bellers klaagt dat er -ook in een grote stad als Amsterdam- op dit moment vrijwel geen activiteiten zijn voor oudere homo's en lesbo's. Daarbij is door vrouwen vooral het verdwijnen van het AVP (het Amsterdams Vrouwen Punt van het COC voor 45+vrouwen) en door mannen het verdwijnen van een sauna die vooral veel oudere gasten welkom heette genoemd. Ook het ontbreken van bladen of internetsites speciaal voor roze ouderen is een enkel maal gesignaleerd.

Bellers vinden dat de homo-organisaties een duidelijke taak hebben bij het organiseren van ontmoeting en activiteiten voor roze ouderen. Algemeen is de mening van bellers, dat homo-organisaties zich toch vooral op jongeren richten en weinig in de toekomst kijken. Een enkeling wilde juist niet dat het COC dit doet, maar vindt het een taak voor de gemeente .

Zorgen om zorg

De overgrote meerderheid van de bellers heeft nog (net) geen zorg nodig, maar maakt zich wel zorgen om de toekomst van de zorg. De gedachte om afhankelijk te worden van zorg, vervult velen met grote onrust. Daarbij noemt men vooral het feit dat men er weinig vertrouwen in heeft dat eventuele zorgverleners homovriendelijk zijn, dan wel kennis van homoseksualiteit zullen hebben. Het feit dat men denkt dat deze zorg verleent gaat worden door jongeren en allochtonen in het bijzonder, speelt een grote rol.

Feitelijke situatie in de zorg

Hoewel er weinig bellers zijn die zelf in een verzorgingshuis of verpleeghuisverpleeghuis wonen, is op vier manieren informatie verkregen over de situatie in de tehuiszorg.

-
1. Er belden een aantal mensen van wie de moeder in een verzorgingshuis is opgenomen. Ze vertelden dat moeder niet geaccepteerd wordt, sinds bekend is geworden dat ze een homoseksueel kind heeft. Mensen willen niet met bezoekende homoseksuelen in de lift staan. Verzorgenden zouden geweigerd hebben een oudere lesbische vrouw te wassen.
Schrijnend is het verhaal van een man waarvan de partner al op jonge leeftijd in een verpleeghuis is opgenomen. Die partner werd absoluut niet geaccepteerd, zelfs niet op de vrouwenafdeling en is uiteindelijk naar huis gehaald door zijn partner.
  2. Een enkeling meldt vanwege homoseksualiteit geweigerd te zijn in een verzorgingshuis.
Er zijn opmerkelijk weinig bellers, die expliciet vertellen niet geaccepteerd te worden omdat ze geen kinderen hebben. Eén beller wees op het feit dat ook heteroseksuelen zonder kinderen niet geaccepteerd worden.
  3. De Gay Krant berichtte, na plaatsing van een artikel waarin de Belweek is aangekondigd, enkele malen te zijn gebeld door mannen die in een verzorgingshuis wonen. Zij durven de Gay Krant niet meer te ontvangen. Foto's van geliefden worden verstopt.
  4. Ten slotte belden er een aantal mensen dat zelf in de zorg werkzaam is. Zij bevestigen dat er veel onbegrip en onwetendheid in de zorg heerst en dat de situatie in de instellingen waar zij werkzaam zijn inderdaad niet erg homovriendelijk is.

Er kwamen weinig meldingen binnen over de thuiszorg en de meldingen die binnen kwamen waren zowel positief als negatief.

Discriminatie

Een vijftiental bellers maakt melding van gevallen van discriminatie, waarbij het overigens eerder om homoseksualiteit in het algemeen dan specifiek over ouder worden gaat. Zo vertellen mensen dat zij op het werk onderwerp van pesterijen zijn.

Anderen vertellen dat zij als partner gediscrimineerd worden in de zorg. Dat vindt plaats bij instellingen die weigeren informatie te geven aan een homoseksuele of lesbische partner, omdat men vindt dat deze 'geen familie' is.

Pensioendiscriminatie

Ook na de openstelling van het huwelijk voor homoseksuele of lesbische partners vindt bij sommige pensioenfondsen nog discriminatie plaats en weigeren zij nabestaandenpensioen uit te betalen. Dit omdat er in het verleden geen sprake was van een huwelijk .

Verschillen stad en platteland

Conclusies bij de verschillen tussen stad en platteland moeten met enige voorzichtigheid worden genomen, omdat niet alle postcodes duidelijk zijn. Er zijn verschillen tussen bellers uit de grote steden en die uit de kleinere steden en het platteland. Waar de eersten zich vooral druk lijken te maken over het huidige gebrek aan ontmoetingsmogelijkheden, die er vroeger wel waren, hebben de laatsten meer te maken met de homo-onvriendelijkheid van het religieuze platteland. Hier moet men eerst de basisacceptatie voor elkaar hebben, voordat men durft na te denken over ontmoetingsplekken en dergelijke.

Toekomstplannen woonzorgvoorzieningen

Nogal wat bellers hebben hun gedachten laten gaan over de vraag hoe zij graag in de toekomst willen wonen. Het is duidelijk dat de meeste mensen zo lang mogelijk zelfstandig willen blijven wonen. Zo lang mogelijk zo zelfstandig mogelijk en met veel privacy. Eenzelfde uitkomst blijkt uit een enquête die in 2004 is gehouden door de Ouderengroep van COC West-Brabant-West en Tholen, die ons naar aanleiding van de Belweek is opgestuurd. Er lijkt eigenlijk helemaal niet zoveel draagvlak voor roze woonprojecten te zijn.

Mensen realiseren zich wel dat er situaties kunnen zijn dat zij niet meer zelfstandig kunnen blijven wonen. Voor de keuze gesteld wat er dan moet gebeuren, kiezen de respondenten van de Belweek in overgrote meerderheid voor een mix van homo's en hetero's. Vaak genoemd is het percentage van 50 procent. Men hoopt dat aparte voorzieningen in de toekomst niet meer nodig zullen zijn. Een woonvoorziening voor uitsluitend homoseksuelen en lesbiennes is slechts door enkelen genoemd; het betreft hier eigenlijk alleen vrouwen. Men vindt het van groter belang dat het personeel in de zorg homovriendelijk is.

Belangenbehartiging

Diverse bellers vinden het jammer dat van de ouderenorganisaties alleen de ANBO mede-organisator van de Belweek was. Men ziet graag dat de andere ouderenorganisaties zich ook van het belang bewust zijn. Soms is

---

er ook kritiek op de ANBO, want lokale vertegenwoordigers zijn eveneens niet overtuigd van het belang van deze groep.

Speciale groepen

Er belden drie mensen met een transseksuele geschiedenis. Ze wezen er terecht op dat er nog niet is nagedacht over de positie van ouderen met een transseksuele geschiedenis. Er is ook op gewezen, dat er weinig aandacht voor biseksuele ouderen bestaat.

Enkele mensen hebben met problematiek te kampen die de meldweek te boven gaat. Zij waren in de war of kampten met depressieve en suïcidale problematiek. Ook in deze gevallen is het goed dat Gay and Lesbian Switchboard de achterwacht van de Belweek heeft uitgevoerd, zodat die personen zijn doorverwezen.

De heteroseksuele bellers deden dat deels als ondersteuning voor het initiatief van de Belweek. Anderen klaagden over het feit dat zij lang met een homoseksueel getrouwd zijn geweest en de problemen die dat had gegeven.

Er belden ook mensen die vertelden helemaal geen problemen te hebben en het juist goed te maken. Opvallend genoeg zeiden vrijwel alle mensen boven 80 jaar die belden dat het juist uitstekend met ze gaat.

Verdieping van de meldingen en signalen

Aantal meldingen: 258

Daarvan kwamen er binnen in Utrecht bij ANBO 172 en in Amsterdam bij Schorer/Switchboard 86. Bij de ANBO kwamen twee maal zoveel meldingen binnen als bij Schorer/Switchboard. Dat betekent dat de meeste mensen overdag hebben gebeld. Het merendeel van de bellers is tussen de 50 en 70 jaar.

De verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen is twee staat tot één; een gebruikelijke verhouding in homoland. De overgrote meerderheid van de bellers behoort tot de doelgroep homo-ouderen; een minderheid is professional; daarnaast belden ook enkele heteroseksuele familieleden/vrienden.

Veertig procent van de meldingen is afkomstig uit de provincie Noord-Holland, met daarbinnen weer een zwaartepunt in de steden Amsterdam en Haarlem. Hoewel de postcodes niet altijd even zorgvuldig zijn verstrekt, en we dit dus met een slag om de arm moeten zeggen, bestaat de indruk dat er in verhouding tot de bevolkingsaantallen van de desbetreffende provincies relatief weinig is gebeld uit Groningen, Overijssel en Zuid-Holland.

Mannen: 171

waarvan 132 ouderen (75%)
 16 professionals
 10 familie/vrienden
 13 overig

Vrouwen: 85

waarvan 66 ouderen (77%)
 8 professionals
 4 familie/vrienden
 7 overig

De medewerkers aan de telefoon konden zelf indelen of het telefoontje naar hun mening een vraag, een klacht, een signaal, een wens of een initiatief betrof. Aan de hand van de dossiers die over de meeste telefoontjes zijn opgesteld is de basis waarop men deze inschatting maakte niet altijd meer te volgen. Zie overzicht hiernaast.

We geven die indeling voor wat het waard is:

1. Vraag	23 maal	(vooral naar mogelijkheden tot ontmoeting en adressen)
2. Klacht	38	
3. Signaal	70	
4. Wens	73	
5. Initiatief	18	
6. Diversen	24	

De leeftijd van de bellers is nauwkeurig weer te geven in aantal en percentages:

Tot 50 jaar	24	11%
50-59 jaar	70	32%
60-69 jaar	77	35%
70-79 jaar	39	18%
boven 80 jaar	6	3%

Plaats van herkomst van de bellers

Gevraagd is of mensen de drie cijfers van hun postcode wilden opgeven, zodat we een indicatie hebben waar men vandaan belde. Meer dan een indicatie zal het niet zijn: 42 mensen hebben geen postcode opgegeven. En de ruim 200 postcodes die we wel hebben, kloppen niet altijd met de gegevens die mensen in het gesprek hebben aangedragen. Niettemin kunnen we wel een trend aanwijzen. Bijna 40 procent van de bellers waarvan we de herkomst weten is afkomstig uit de provincie Noord-Holland, vooral uit Amsterdam en Haarlem. Ondervertegenwoordigd zijn Groningen, Overijssel, Zuid-Holland. Drente, Gelderland, Utrecht, Noord Brabant en Limburg lopen redelijk in de pas.

Groningen: 4

Kleine dorpen: 3
Groningen 1

Friesland: 12

Kleine dorpen: 6
Drachten 2
Leeuwarden 3
Steenwijk 1

Drente: 4

Emmen 4

Overijssel: 5

Vriezenveen 1
Zwolle 4

Flevoland: 2

Almere 2

Gelderland: 20

Dieren 1
Doorwerth 4
Dussen 1
Ermelo 3
Lochem 1

Nijmegen 6,

Wijchen 3

Zaltbommel 1

Utrecht: 16

Culemborg 1

Lopik 1

Nieuwegein 5

Woerden 2

Zeist 7

Noord-Holland: 78

Alkmaar 1

Amsterdam: 51

Enkhuizen/Hoorn 2

Haarlem e.o. 13

Hilversum 4

Hoofddorp 4

Weesp 1

Wieringerwerf 1

Zaandam 1

Zuid-Holland: 25

Boskoop 1

Den Haag 8

Dordrecht 1

Leiden 1

Rijnsburg 1

Rotterdam 12

Oud Beijerland 1

Poeldijk 1

Zeeland: 2

Axel 1

Goes 1

Noord-Brabant: 19

Bergen op Zoom e.o. 3

Den Bosch 3

Eindhoven 5,

Veldhoven 1

Oosterhout 1

Kleine dorpen 2

Tilburg 4

Limburg: 18

Brunssum 3

Heerlen 2,

Valkenburg 1

Kleine dorpen 4

Maastricht 2

Venlo Venraij 6

In onderstaande tabel is het linkergetal het percentage inwoners per provincie (totaal Nederland). Het rechtergetal is het percentage bellers naar provincie.

Provincie

	inwoners per provincie	percentage bellers per provincie
Groningen	3,7	1
Friesland	4,2	6
Drente	3,1	2
Overijssel	7,2	2,5
Flevoland	2,4	1
Gelderland	12,9	10
Utrecht	7,6	8
Noord-Holland	17,0	39
Zuid-Holland	22,6	12,5
Zeeland	2,4	1
Noord-Brabant	9,2	9,5
Limburg	7,4	9

Een beller uit Bergen op Zoom organiseert vaak bijeenkomsten voor roze ouderen en onderscheidt drie groepen:

1. Actieve ouderen die (nog) gezond zijn, mobiel (autobezitters, toch een eerste vereiste om ontmoetingsplaatsen enzovoort te bezoeken) en zelfverzorgend.
2. Ouderen die aan een of andere kwaal lijden, daardoor beperkt zijn in hun mobiliteit, maar nog op zichzelf wonen en zichzelf verzorgen.
3. Ouderen die volkomen belemmerd zijn door ziekten en ouderdomskwalen, daardoor volkomen immobiel en daarom doorgaans opgenomen in een zorgcentrum of aan huis gebonden en afhankelijk van hulp van buiten.

De eerste groep vindt in het algemeen de andere groepen maar lastig en vooral als de ziekten niet uiterlijk waarneembaar zijn; aanstellers en nodeloos passief. Sommige COC's hebben weliswaar een apart georgani-

---

seerde ouderengroep, maar het bezoek daarvan is soms beperkt in aantal en frequentie van de deelnemers. Het is nog maar de vraag of binnen ouderengroepen mensen zijn te vinden die de mensen uit de andere groep willen bezoeken. Bijvoorbeeld om hen eens meenemen op een uitje of naar de bijeenkomsten in het 'clubhuis' enzovoort. Onder de jongeren is slechts een beperkte groep bereid te vinden voor contact met ouderen. Maar ook onder ouderen onderling zijn er al gauw aparte 'vriendengroepjes' die bewust of onbewust anderen buitensluiten. En niet iedereen bezit contactuele vaardigheden. Ook ouderen worden om hun uiterlijk beoordeeld. Een fris, jonger ogend en vitaal gezicht trekt meer aandacht en belangstelling dan een ouder uiterlijk, vooral als dat getekend wordt door zorgen en ziekte.

Problematieken

Eenzaamheid is acht maal expliciet genoemd. Wens tot ontmoeting is 22 maal expliciet genoemd.

Bellers merken op dat er vrijwel geen bestaande voorzieningen voor oudere homoseksuelen en lesbo's (meer) zijn. Het opheffen van het AVP voor vrouwen en de homosauna waar ouderen welkom waren in Amsterdam, zijn diverse malen genoemd. Men vindt dat er een taak voor de homo-organisaties ligt om ontmoetingspunten te organiseren, niet alleen door het COC maar ook bij voorbeeld door 7152.

De ontmoetingsmogelijkheden die er wél zijn, zijn niet bij alle bellers bekend of ze voldoen niet aan de wensen van de ouderen; geen COC, te veel jongeren, niet bereikbaar.

Zorgen om zorg

Door veel mensen is de zorg voor later uitgesproken. Zeker wanneer men naar een zorginstelling zou moeten, waar men nu al automatisch vermoedt dat de zorg voor oudere homoseksuelen er niet optimaal zal zijn. Daarbij gaat het soms over jongeren, maar veel vaker expliciet over allochtone (vooral Marokkaanse) zorgenden, van wie men vermoedt dat ze niet sympathiek tegenover homoseksualiteit zullen staan. De gemiddelde leeftijd van deze bellers is 60,5 jaar. Enkele voorbeelden:

- Man, leeftijd onbekend, Oudenbosch: "Mijn moeder woonde in een verzorgingshuis. Toen de medebewoners mij en mijn partner hadden gezien, werd mijn moeder genegeerd of met vervelende en agressieve vragen bekogeld. Jaren lang. U begrijpt dat we met het klimmen der jaren absoluut niet bij hetero's in een verzorgingshuis terecht willen komen. Niet alleen om weer te worden gediscrimineerd door de medebewoners, maar ook

---

om vragen te krijgen van het personeel over de kleinkinderen en opaatje genoemd te worden. We moeten er niet aan denken. We zouden ook in de kast kunnen kruipen, maar daar zijn we te grote vechters voor.”

- Vrouw, 55 jaar, woont in Limburg. Ze is nu al redelijk hulpbehoevend vanwege artrose. Heeft thuiszorg van iemand die ‘brede opvattingen’ heeft over lesbisch en homo zijn. Maar ze maakt zich ernstige zorgen over de tijd dat zij geheel afhankelijk zal worden van zorg en bijvoorbeeld in een verzorgingshuis moet gaan wonen. Ze is bang voor eenzaamheid, want in Limburg is men niet zo ruimdenkend. Verder heeft ze de vrees dat de zorg in de toekomst vooral in handen zal zijn van moslims en moslima’s met anti-homo opvattingen.
- Man, 56 jaar, Emmen. Beller is naast roze oudere ook wijkverpleegkundige. Heeft zorgen over toekomstige hulpverlening thuis door instroom van Marokkanen in de hulpverlening. Hij verwacht dat de hulpverlening slechter zal worden, enerzijds door toename ouderen en anderzijds door hulpverlening door allochtonen. Maakte verder de opmerking dat er geen homoblad voor ouderen is en dat organisaties niet naar de toekomst kijken.
- Vrouw, 74 jaar, Culemborg. Had een enthousiaste vriendschap met een ongetrouwde Marokkaanse buurvrouw. In een vertrouwelijk gesprek heeft beller haar duidelijk gemaakt hoe ze in het leven staat, zonder expliciet te melden dat ze lesbisch is. Sindsdien is het contact eigenlijk verbroken. Nu is ze, denkend aan later, bang dat hulpbehoevende homoseksuelen te maken krijgen met islamitische hulpverleners die niet kunnen of niet wensen om te gaan met homoseksuele en lesbische ouderen.

Zorgen niet onterecht

De Belweek ontving een aantal signalen uit en over verpleeg- en verzorgingshuizen. Mensen krijgen te horen dat ze zullen worden geweigerd omdat ze homoseksueel zijn. Enkele voorbeelden.

- Fries dorp. Homostel 59 en 47 jaar, gehuwd. De oudste heeft zwaar artrose en zit in een rolstoel. Hij zal over een paar jaar naar een verzorgingshuis moeten. Maar zij hebben al eens te horen gekregen dat homo- en lesbostellen, ook al zijn ze gehuwd, geweigerd worden. Man vertelt geweigerd te zijn in Musselkanaal in een verzorgingshuis omdat hij homo is.

In het verzorgingshuis worden homoseksuelen slecht behandeld. Enkele voorbeelden.

- Man, 51 jaar, Friese platteland. Vertelt dat zijn vriend een half jaar geleden is overleden. Ze waren drieëntwintig jaar samen. “Toen hij naar het verpleeghuis moest, werd hij door medebewoners erg uitgescholden. Ze hadden gezien dat wij elkaar zoenden bij het komen en gaan. Hij wilde toen op de vrouwenafdeling wonen, maar daar ging het ook niet. Ik heb hem terug naar huis gehaald en hem zelf verzorgd. Ook de wijkverpleging was niet erg homovriendelijk. ‘Het hoort niet in zo’n straatje, dat zijn we in Friesland niet gewend’, was hun reactie. “Ik voel me erg onveilig”, verzucht hij. “Wat zou het fijn zijn als er voor ons soort mensen een rusthuis zou zijn.”
- Man, 62, vertelt over een vriendin van 80 jaar die woont in een verzorgingshuis in de buurt van Eindhoven. Zij heeft aan medebewoners verteld dat ze lesbisch is en tot voor kort met haar vriendin heeft samengewoond; haar zogenaamde nichtje. Sindsdien wordt zij min of meer gemeden. Ze zit vaak alleen koffie te drinken aan een tafeltje. En een allochtone jonge verzorgster zei laatst: “Je denkt toch niet dat ik die oude pot d’r kont ga wassen?” Die vriendin heeft daarna tegen de beller gezegd: ‘Of ik nu dood ben of niet, in de hel zit ik nu al.’ Daarom ziet hij de tijd dat hij afhankelijk zal zijn met angst tegemoet. “Zolang je geld hebt zal het misschien meevallen, maar zodra je afhankelijk wordt van regelingen ben ik bang dat het laagje tolerantie erg dun blijkt te zijn.” Hij woont al 32 jaar met zijn vriend en zij hebben sinds een paar jaar zijn moeder van 92 jaar in huis om haar te verzorgen. Zijn grote schrikbeeld: “Als ik of mijn vriend straks alleen overblijf, wie zorgt er dan voor mij?” Hij is sinds zijn diensttijd begin jaren zestig openlijk homo en is bang in afhankelijke positie weer in de kast te moeten kruipen. Of er steeds over te moeten nadenken het wel of niet te zeggen.
- Man uit Katwijk aan Zee. “Het is hier erg conservatief en er is helemaal niets voor homo’s, laat staan voor homoseksuele ouderen. Ik ken een voorbeeld van een oudere homoseksuele man die hier in de regio in een bejaardenhuis woont. Hem is van alles onmogelijk gemaakt. Hij wilde bijvoorbeeld een klaverjasclub oprichten, maar dat mocht niet van de directie.”

Homoseksualiteit wordt doodgezwegen in verzorgings- en verpleeghuizen. Enkele voorbeelden.

-
- Man, met een hersenprobleem, woont in een aanleunwoning bij een verzorgingshuis. Men weet wel dat hij met een vriend een lat-relatie heeft, maar er wordt nooit naar zijn vriend gevraagd. “Desinteresse is een vorm van discriminatie. Men verzwijgt en durft er niet over te praten.”
  - Man, 74 jaar, woont in verpleeghuis Geestgronden van de instelling Bennebroek te Hoofddorp. Hij heeft er veel last van dat mensen altijd aan hem vragen ‘waarom zijn vrouw of kinderen hem niet opzoeken en hij wel een vriend op bezoek krijgt’.

Veel bellers constateren moeilijkheden over homoseksualiteit bij eigen familieleden die in verzorgingshuizen verblijven. Ook hetero-ouderen met homoseksuele kinderen bellen. Zij maken zich zorgen hoe de reactie zal zijn bij eigen opname in een tehuis, als mensen horen dat hun zoon homoseksueel is. Enkele voorbeelden:

- Vrouw, 68 jaar, Den Haag. Heeft twintig jaar met vriendin samengewoond, maar hebben nooit openlijk als lesbiennes geleefd. De vriendin is inmiddels overleden. De moeder van de belster woont in een verzorgingstehuis in Almere. Daar wordt zowel aan haar als aan de lesbische dochter altijd gevraagd waarom ze geen man en kinderen heeft. Ze maken zich daar tot nu toe met een leugentje voor bestwil vanaf, door te zeggen dat dochter geen kinderen kon krijgen en haar man is overleden. Ze heeft daar nu geen zin meer in en vertelt sinds kort dat ze op vrouwen valt. Ze vertelt dit niet in het tehuis waar moeder verblijft.
- Man, 47 jaar, 's-Hertogenbosch. Vertelt dat hij weinig contacten heeft. In het huis waar zijn ouders wonen weigeren bewoners soms om bij het aldaar wonende homopaar in de lift te staan. Dat zorgt bij hem al voor een schrikbeeld. Ook op zijn werk wordt hij geplaagd.

Praten over kinderen en kleinkinderen

Meldingen weerspiegelen soms waarover in verzorgingshuizen wordt gesproken. Enkele voorbeelden.

- Een man vertelt dat hij drie maanden in Aalsmeer in een zorgcentrum heeft gewoond. Hij werd prima verzorgd, maar moest steeds toneelspe-len omdat het alleen over kinderen en kleinkinderen ging.
- Een beller: “Er zijn volgens mij nog de nodige homoseksuelen, die eerst

---

getrouwd zijn geweest en kinderen hebben gekregen, volgens de normen van die tijd. Dus het is niet zo dat iedere homoseksueel kinderloos is. In verzorgingshuizen wonen ook veel hetero-ouderen die geen kinderen hebben of kinderen hebben waar geen contact meer mee bestaat. Ook zij kunnen niet meepraten over het contact met kinderen en kleinkinderen.”

Professionals in de zorg bevestigen uitlatingen van bellers

Professionals die belden bevestigen op een aantal punten de onderwerpen die ook door andere bellers zijn aangedragen. Enkele voorbeelden.

- Man, 60 jaar, werkt als kok in beschermd-wonengroep voor verstandelijke gehandicapten. Hij woont in een seniorenflatcomplex voor 55-plussers. Is zelfstandig en de jongste van de groep. Het complex staat in een klein conservatief dorpje. Hij is bang voor onbegrip als het gaat over hoe men over homoseksualiteit denkt in de zorg. Is nu zelf nog gezond, maar ziet er tegenop in de zorg terecht te komen. Hij weet uit eigen ervaring in de zwakzinnigenzorg dat men er totaal geen weet van wil hebben dat er homo's zitten in de groep. Terwijl dat wel degelijk het geval is. Dat weet hij zeker. Er zijn er zelfs meerdere in zijn instituut. Daar wordt niets mee gedaan. Men ontkent vooral. Hij heeft recentelijk een aanvaring gehad over zijn eigen geaardheid met een collega. Vanuit bijbel-ethische visie was die erg negatief over zijn homoseksualiteit.
- Man, 50 jaar, homo. Werkt als senior-zorgkundige in de geestelijk-gehandicaptenzorg bij een christelijke instelling. Hij heeft al meerdere keren in stafvergaderingen aangekaart dat er aandacht moet komen voor homoseksualiteit. Dan knikken zijn collega's vriendelijk en daar blijft het vervolgens bij. Oorzaak? Hij denkt dat ze niet echt negatief durven reageren en het ook niet met de ouders van de cliënten durven te bespreken. Daardoor blijft alles in de lucht hangen, wat hij vervelend vindt. Hij vindt het belangrijk dat er vrij en open over homoseksualiteit wordt gesproken in dit soort instellingen, in plaats van doodzwijgen. Er zijn verschillende homo/lesbo-clianten, maar ze praten er nooit over. Misschien uit onwetendheid bij de cliënten, misschien uit onzekerheid of angst. Hij weet het niet. Hulpverleners zouden een pro-actieve instelling moeten hebben. “Wanneer je iets vermoedt, vraag er dan naar zodat je een opening voor gesprek aanreikt.” Hij vindt het een thema om op te nemen in de zorgplannen van alle instellingen, opdat pro-actief beleid wordt vastgelegd.

-
- “Ik ben als consultatief-psychiatrisch verpleegkundige werkzaam in diverse verzorgingshuizen. Dat houdt in: ondersteuning personeel bij bewoners met onder andere psychische problemen en begeleiden van bewoners. Het thema homoseksualiteit komt vrijwel nooit aan de orde binnen consultatiegesprekken.”
  - Vrouw klaagt erover dat de instelling waarin ze werkt, Trynwalden in Tytsjerk, niet bepaald homovriendelijk is. Het personeel roddelt en maakt grapjes over de homoseksuele bewoners en homo’s die gebruik maken van de thuiszorg. Ze gaan heel onprofessioneel met homoseksualiteit en dus ook met homo’s om. Beller ziet dat de homobewoners stiller en meer teruggetrokken zijn. Ze vindt dat erg. Ze heeft een leidinggevende hierover aangesproken. De reactie: ‘onze homo’s zijn er niet aan toe’.
  - Vrouw, 41jaar, beleidsmedewerker verzorgingshuis Nijmegen. “Er wordt niet gesignaleerd of gevraagd naar homo/lesboschap, want de directie vindt dit een privézaak. ‘Het is toch geaccepteerd.’ Door bewoners wordt er toch ook naar personeel lacherig over gedaan.” Belster is ook niet van plan hier een voortrekkersrol in te spelen. Ze heeft bovenstaande reactie wel aangekaart bij de directie. Van vrienden hoort ze vaak dat deze zich zorgen maken over een eventueel verblijf in een zorginstelling. Van homo-ouderen hoort ze dat ze zich maar stil houden, omdat ze bang zijn dat ze gepest worden. Samengevat: “Het heet dat het nu toch heel gewoon is, maar de praktijk wijst uit dat dit niet het geval is en dat directies er kennelijk geen belang bij hebben om dit aan te kaarten.”
  - Belster, zelf werkzaam in de alternatieve hulpverlening, benoemt de ‘onveilige drempel’ in de hulpverlening (o.a. maatschappelijk werk, huisarts). “Cliënten worden als hetero benaderd en moeten dan altijd voor hun geaardheid uitkomen. Vaak doen ze dat dan voor de eerste keer. De betreffende hulpverlener zou het over een eventuele partner van betrokkene moeten hebben en niet over haar man of zijn vrouw.” Zij vertelt dat een arts haar had gevraagd wat haar man er van vond, terwijl ze lesbisch is.

De oplossingen die zijn voorgesteld gaan twee richtingen uit: aan de ene kant in het aanbieden van homovriendelijke zorgvoorzieningen, maar relatief vaker in het homovriendelijker maken van de bestaande zorg. Dat zou vooral moeten plaatsvinden binnen de opleidingen.

Hetero en homo. Samen of apart?

De bellers zijn het er niet over eens hoe de zorg het beste georganiseerd kan worden. Aparte voorzieningen voor homo-ouderen of juist geïntegreerd. Weinigen pleiten voor een volledige roze woonzorgvoorziening met alleen maar roze bewoners en roze zorg. Degenen die dat willen zijn vooral vrouwen. Veel mensen willen vooral dat hun eventuele zorg homovriendelijk is, dat mensen kennis hebben van het onderwerp. Daarnaast wordt wel regelmatig de wens geuit om met andere roze bewoners in een tehuis te wonen. Een ideale mix die vaak is genoemd is 50 procent. Dat kan door bijvoorbeeld een aantal kamers/appartementen in een bestaande voorziening apart te houden. Of door met zijn allen een reeks appartementen in een buurt te kopen of te huren.

- Man, 63 jaar, Amsterdam. “Wij zijn voorstander om woonzorgunits te laten ontwerpen, te realiseren en/of te veranderen voor ouderen met een aparte life-style. Dit moet gebeuren in samenwerking met architecten, vormgevers, woningcorporaties, zorginstanties en verzekeraars. De leefgemeenschappen die hierdoor ontstaan en/of gecreëerd worden, moeten

---

gebaseerd zijn op het 50/50-principe. Dus 50 procent roze ouderen en 50 procent niet-roze ouderen. Met andere woorden: om het acceptatiegehalte van roze ouderen in de samenleving als geheel te kunnen blijven handhaven is het efficiënter, praktischer, reëler en ook noodzakelijk dat voor de 50/50-formule wordt gekozen. Deze formule zou voor hulpverleners en mantelzorgorganisaties een steun kunnen zijn om beter afgestemd te geraken op de gebruiken, tradities en specifieke wensen van roze ouderen.”

- Man, 62 jaar, Amsterdam. Hij vindt dat gemeenten een inspanningsverplichting hebben om voor oudere homo's en lesbo's woonvoorzieningen te creëren: aanleunwoningen en verzorgingshuizen waarin 5 tot 10 procent homoseksuelen wonen en de rest hetero's. Het betreffende huis zou dat ook als zodanig kenbaar moeten maken. Hij vindt verder dat het personeel van hoog tot laag een informatiebijeenkomst zou moeten krijgen over homoseksualiteit en de homowereld met extra aandacht voor de multiculturele samenleving.
- Man, 71 jaar, Rijnsburg. Hij wil graag dat er leuke appartementencomplexen voor roze 65-plussers komen. “Ik denk aan een serviceflat, waar je een woonruimte kunt huren of kopen en waar je naar behoefte extra zorg kunt inkopen. Mij staat de Humanitas-gedachte voor ogen. Dus een huis waar niet alleen homo's wonen, maar waar de homoseksuele mannen en vrouwen wel een substantieel deel van de populatie (50 procent) uitmaken. Er is in de regio in de dertig jaar dat ik hier woon niets voor homo's tot stand gekomen. Ooit is wel geprobeerd iets voor homojongeren te beginnen, maar dat lukte niet. Als ik zelf zo ver ben dat ik niet zelfstandig kan blijven wonen, zal ik naar een andere regio moeten verhuizen. Liever niet naar een stad want daar is het mij te druk. Ik heb dertig jaar aan zee gewoond, dus dan maar naar iets bij een bos of zo.”

Geen problemen

Het waren vooral 80-plussers die belden met een positief verhaal. Enkele voorbeelden.

- Man, 88 jaar. Wil doorgeven dat hij op hoge leeftijd nog steeds een prettig leven heeft. Is altijd open geweest en heeft 51 jaar met een partner samengeleefd. Partner is zeven jaar geleden overleden. Hij woont nu in een protestantse serviceflat maar doet niets meer met het geloof. Hij heeft zijn vriend vroeger ontmoet bij de Shakespeare Club, de voorganger van het COC. In de serviceflat wonen samen met het verzorgings-

---

tehuis ernaast zo'n 350 ouderen. Hij is er open over, maar kent geen anderen die dat ook doen. Vrienden en kennissen van vroeger zijn overleden. Hij heeft nog een auto en doet nog zelf uitstapjes. Hij heeft af en toe een maaltijd van het huis en maakt gebruik van de thuiszorg. Hij zou in de thuiszorg liever wat leuke jongens zien dan altijd weer die meiden over de vloer. Maar verder gaat alles erg goed. Hij gaat liever niet in een homohuis wonen en voelt zich prima tussen 'normale' mensen.

- Man 80 jaar. "Ik heb geen klachten, ik word nooit gediscrimineerd. Ik heb 27 jaar samengewoond met een vriend, die acht jaar geleden is overleden. Ik woon in een aanleunwoning in Hoorn. Dat ik homo ben is geen geheim. Ik word door de werknemers van de wooninstelling hetzelfde behandeld als de andere bewoners. Ook die andere bewoners doen nooit negatief tegen mij. Wel vind ik het jammer dat er, voor zover ik weet, geen andere homo's wonen. Aan de dame die de woningen toewijst, heb ik wel eens gezegd dat ik het leuk zou vinden als er een homo in mijn buurt zou wonen. Maar die gelegenheid heeft zich nog niet voorgedaan. Het lijkt mij gezellig, omdat je met gelijkgestemden over dingen kunt praten die voor anderen niet interessant zijn. Verhuizen naar Amsterdam, omdat daar een wooninstelling is met een speciale afdeling voor homo's is wat mij betreft niet aan de orde."
- Man, 65 jaar, Venray. "Ik woon 35 jaar samen met een man en ik vind het onzin dat het een onderwerp is dat we altijd apart staan. Eigenlijk is het erg dat zo een ouderenweek nodig is. We zijn gewoon normaal. Op mijn werk weten ze het niet, maar mijn huisarts weet het wel. Je moet het zeggen in verband met aids enzo. Ik wil gewoon 1 keer per jaar getest worden en hoef er geen gelul omheen. Ik hoef niet in een bejaardenflat. Ik wil thuis blijven wonen en opeens mijn nek breken of euthanasie plegen. Dat zou mogelijk moeten zijn in Nederland. Wij zijn geen trutjes. Maar de roze balletten zijn helaas nog niet voorbij. Je blijft kwetsbaar als homo én als oudere. Er zou overal een soos moeten zijn voor ouderen waar je open en eerlijk kunt zijn, zonder dat het een punt is. Zonder schijntolerantie. Wij zijn lid van een houtmonsterverzamelersvereniging. Die weten niet goed wat ze met ons aanmoeten."

Contacten tussen oudere en jongere homoseksuelen

Voorals mannen hebben er moeite mee dat er volgens hen zo weinig contacten tussen oudere en jongere homoseksuelen zijn. En dat zij het gevoel hebben dat ze minachtend bekeken worden.

Thuiszorg

Over de thuiszorg zijn relatief weinig meldingen binnengekomen. Enkele voorbeelden.

- Man, 55 jaar. Heeft thuiszorg gehad na een zware operatie. Verzorgers hadden geen idee hoe ze zich moesten gedragen in een homohuishouden. Hij meent dat de verzorgings- en verpleeghuizen in zijn regio (N-O Brabant) niet ingesteld zijn op roze ouderen. Beller is lokaal politiek actief. Kaart regelmatig deze problematiek aan. Zijn eigen fractie reageert dan positief. De rest reageert of ze het in 'Keulen horen donderen'. Vervolgens gebeurt er niets.
- Man, 51 jaar, Noord-Holland. Geeft onder meer aan dat de thuiszorg doorgeeft dat hij praktiserend homoseksueel is. Van andere verzorgenden heeft hij gehoord dat sommige medewerkers derhalve zeker niet bij hem willen werken. Hij vroeg hen wat het probleem zou zijn? De leidinggevende vertelde dat er angst zou zijn voor het vinden van porno tijdens het schoonmaken.

Discriminatie

Veel bellers zeggen zich vaak oncomfortabel te voelen met hun homoseksualiteit. De tolerantie is soms flinterdun. Bij confrontatie met homoseksualiteit blijkt hoe mensen er werkelijk over denken. Zij die niet geaccepteerd worden voelen zich eenzaam gemaakt. Volgens sommige bellers is het dan 'net of je minder bent'. Soms blijft het daar bij, soms is er sprake van bedreiging of erger.

- Vrouw, 51 jaar, Urmond. Mevrouw merkt dat ze nu ze minder gemakkelijk vooruit komt -ze loopt met een stok- dat zij zich bedreigd voelt door de jeugd. Met name de allochtone jeugd. De meeste jongeren weten niet dat ze lesbisch is, maar geven sommige ouderen gemakkelijk een grote mond. Wel merkt zij als er jongeren in de buurt zitten, dat zij absoluut niet met vriendinnen of bekenden over lesbisch gerelateerde onderwerpen wil spreken. Mevrouw is bang dat jongeren daar flarden van opvangen en bang dat ze ontdekken dat ze lesbisch is. Vroeger sprak zij veel opener, in de tram bijvoorbeeld, over dit soort onderwerpen. Nu is ze veel onzekerder geworden. Met die stok voelt zij zich sowieso kwetsbaarder. Samen met enkele burens heeft zij al eens aangifte bij de politie gedaan.

-
- Man, 70 jaar, verloor zijn vriend. Een mevrouw op de golfclub waar zij jaren lid van waren, zei: “Ach, het was maar een vriend, dat is toch niet zo erg als een man verliezen?” Zijn gereformeerde familie wilde hem pas weer ontvangen toen hij alleen was.
  - Man, Drachten. “Afgelopen zomer stonden er plots twee hakenkruizen met grote H op mijn garagedeur”. “Je hebt lange poten en korte poten”, zei de fietsverhuurder in Appelscha toen hij samen met een vriend twee fietsen huurde.
  - Man vertelt dat hij een zwarte vriend heeft en daarom in gewone cafe’s geweigerd wordt. De politie wil zijn klacht niet serieus nemen. Hij is erg depressief en suïcidaal.
  - Vrouw, 76 jaar, Eindhoven. “Hier op mijn hofje deed ik eens een poging om in het hofkoortje te komen. De dirigente vond het prima, maar later zei ze dat er onoverkomelijke bezwaren waren ingebracht die ze niet had weten te sussen. Zoiets voelt natuurlijk niet goed. En dan vraag je je af van wie die bezwaren waren en waarom.”

Discriminatie door pensioenfondsen en ziekenhuizen

Er zijn pensioenfondsen die een officieel homohuwelijk niet erkennen en daarom de partner geen nabestaandenpensioen uitkeren.

In ziekenhuizen worden holebi-partners niet altijd als zodanig erkend.

Sommige bellers willen zich ook niet als zodanig bekend maken, waardoor ziekenhuizen dan ook geen informatie verstrekken aan vrienden/partners.

Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning)

Niemand weet wat de Wmo gaat brengen, maar het leeft al wel bij een aantal bellers. De Wmo is betrekkelijk vaak genoemd. In die zin, dat men hoopt op rozevriendelijke thuiszorg en aandacht voor roze mantelzorg.

Diverse signalen

Kinderlozen betalen te veel en worden niet gezien.

- Man, 49, via e-mail. “Al ben ik geen 50-plus maar wel op weg, toch graag hier een aandachtspunt. De laatste tijd is er erg veel discussie over de vergrijzing, door SP-er Marijnissen ooit prachtig ‘verzilvering’ genoemd, in Nederland en hoe die te financieren. De laatste kabinetten met minster-president Balkenende aan het roer hebben het gezin als

---

hoeksteen van de samenleving nog weer eens stevig in de schijnwerper gezet. Als het Kabinet al ergens financiële doekjes voor het bloeden op financiële wonden legde, dan was dat vaak ten gunste van gezinnen met kinderen. Mijn man en ik vielen in dat opzicht met ons kinderloos huishoudentje steeds buiten de boot. Het zij zo. Maar dan valt er via de media steeds meer te vernemen dat om de vergrijzing mede te financieren er maar geld gehaald moet worden bij kinderloze ouderen. Bijvoorbeeld door hen een lagere AOW-uitkering te geven dan ouderen die wel kinderen hebben grootgebracht. De redenatie is dat kinderloze ouderen geen geldverdienende en sociale-premieopbrengende kinderen hebben grootgebracht. En dat zij daarom ook maar lagere uitkeringen zouden moeten krijgen. Geen kinderen grootgebracht? Dan geen financiële toekomst. Er wordt daarbij voorbijgegaan aan het feit dat toen wij als homopaar kinderen wilden adopteren en ze helpen grootbrengen, dat niet mocht. En evenzo gaat men voorbij aan het feit dat wij jaren lang wel Kinderbijslagwetpremie betaalden zonder er ooit iets van terug te zien in ons huishouden. Ik zou het een gotspe vinden als men mij en mijn bewust of ongewenst kinderloze generatiegenoten na pensionering zou korten op de AOW. Wie schenkt er aandacht aan dit dreigende onheil? Wie gooit dit balletje op? Wie durft er in de strijd om de gunst van de kiezer zijn of haar nek uit te steken?”

Zwijgen over homoseksualiteit.

Het volgende verhaal is tekenend voor opmerkingen die meer bellers maakten. Dat zij niet of nauwelijks open (durven) zijn over homoseksualiteit, dan wel dat inmiddels niet meer zijn of slechts beperkt.

- Vrouw, 76 jaar. Is opgehouden met haar lesbisch-zijn steeds aan de orde te stellen. “Ik breng het onderwerp niet in als het niet echt nodig is. Ik heb geen relatie meer sinds lang en heb ruim tien jaar geleden besloten niet meer verliefd te worden. Ik zit wel in de Werkgroep Oud Roze in Eindhoven en ben lid van het COC. Mijn kinderen en de overige familie zijn er vertrouwd mee. Zij kennen mijn vroegere relatie. Maar in nieuw gezelschap dat mijn levensloop niet zo goed kent, roer ik het onderwerp eigenlijk niet aan. En als ik het toch doe merk ik meteen dat ik wat uit te leggen heb. Dat ze er niet mee bekend zijn, dat het ver van hun bed ligt. Een oude vriend reageerde licht verontwaardigd en ongelovig toen ik het terloops inbracht. Hij ziet mij niet als lesbisch.”

Eenzaamheid en schijntolerantie spreekt uit meerdere verhalen.

- Man, 74 jaar. Woont in seniorenflat in Noord-Limburg, een zogeheten WIBO-flat (Wonen in beschermde omgeving). Hij is in zijn leeftijdsgroep iedereen kwijt en vindt het moeilijk om een nieuwe relatie op te bouwen. Hij heeft een relatie gehad, maar moet nu altijd alleen de deur uit. Naar zijn mening zijn er veel oudere homoseksuelen die snakken naar een nieuwe vriend. De 400 mensen in zijn flat hebben in het algemeen geen contact met elkaar. Ze zijn vaak stigmatiserend naar medebewoners: 'Je weet wel, dat is die homo die daar woont'. Hij weet niet wat men over hem zegt, maar komt er openlijk voor uit dat hij homo is.
- Belster is betrokken bij de Groep 7152 en de 45+Vrouwen. Ze heeft er de flyers uitgedeeld. Merkt op dat uit de 7152-groep geen positieve reacties komen. Ze heeft het over schijntolerantie jegens homoseksuelen. Men spreekt over 'dat soort mensen' en 'er komt alweer een pot in de straat wonen'. Ze is chronisch ziek en krijgt thuiszorg, waarmee ze goede ervaringen heeft. Ze is open over haar lesbisch-zijn. Later zou een roze bejaardenhuis voor haar erg aantrekkelijk kunnen zijn, of een wooncentrum voor homo's. Ze vindt dat opleidingen meer aandacht aan homoseksualiteit moeten geven, ook in verband met de buitenlandse Nederlanders. Ze zou graag voor de gezelligheid meer laagdrempelige ontmoetingsplaatsen willen voor oudere homo's.
- Man, woont in een appartementencomplex dat niet levensbestendig is. Woont er met plezier en is volledig geaccepteerd door de buurt. Er wonen nog meer ouderen. Nu wordt er binnenkort een complex gesloopt en worden er nieuwe woningen gebouwd voor ouderen. Dat zou heel fijn zijn voor de ouderen die nu in het appartementencomplex wonen. Probleem is dat de andere buurtbewoners bezwaar maken tegen de plannen van de gemeente en de corporatie om op de vrijgekomen plek ouderenwoningen te bouwen. Als die nieuwbouw niet doorgaat zal deze meneer gedwongen naar een andere buurt moeten verhuizen, zijn sociale context kwijtraken en zal hij opnieuw moeten kijken of hij wordt geaccepteerd.
- Man, Rotterdam. "Ik zit al een tijd te broeden op een plan. Uit te voeren in een geografisch niet te groot gebied, het zou befetsbaar moeten zijn, tot onderlinge daadwerkelijke steun van en voor roze plussers. Het gaat om roze plussers die alleen en zelfstandig willen blijven wonen,

---

waarvan het netwerk van familie en vrienden te ver weg woont en/of te gering is en/of te onstabiel. Om verzekerd te zijn van acuut inspringen als dat verlangd wordt. Zelf heb ik meegemaakt dat mijn netwerk voor het grootste deel op vakantie was toen ik opgenomen moest worden. Wanneer beschikbaarheid van steun als dat nodig is niet zeker is, geeft dat een onaangenaam gevoel van ongeborgenheid, c.q. onveiligheid en eenzaamheid. Dit kan in principe voorkomen worden als lotgenoten voor elkaar inspringen. Daar is wel een zekere structuur voor nodig. Praktisch gezien moeten er bijvoorbeeld roosters gemaakt worden, anders wordt het een puinhoop. Degene die hulp vraagt moet direct iemand aan de lijn krijgen die verder alles regelt. Niet iedereen staat te popelen om te gaan sjoelen, kaarten of breien in een buurthuis.”

Aanbevelingen van de Projectgroep Roze Ouderen

Ga het gesprek aan over woonklimaat

- Met koepels als ActiZ en Aedes het gesprek aangaan over het klimaat in hun huizen. Onderwerp van dat gesprek is respect voor elkaars wensen en gewoontes. Enerzijds door bewoners onderling, anderzijds tussen bewoners en verzorgenden. Hierbij spelen zaken als kwaliteitseisen in de zorg, toegankelijkheid van de zorg voor roze ouderen en het ontwikkelen van verschillende woonvormen. Woonvormen waarin een duidelijk zichtbare plaats voor roze ouderen wordt ingeruimd, bijvoorbeeld in een mix van 50 procent hetero-ouderen en 50 procent homo-ouderen.
- Een tweede discours over respect is nodig met de relevante partijen bij de MBO- en HBO-opleidingen, de V&VN en met organisaties van verplegenden en verzorgenden, plus de landelijke beroepsvereniging verzorging (STING).

Ga het gesprek aan over het verbeteren van opleidingen

- Start een discussie met het onderwijs hoe kan worden afgestapt van de heteronorm die in het onderwijs heerst. Binnen alle opleidingen voor verplegenden en verzorgenden moet aandacht voor homoseksualiteit komen. Focus op omgaan met homoseksualiteit en het beter voorlichting geven.
- In de praktijk betekent dat vooral een inspanning op de ROC's geleverd moet worden. Maar om de wortel goed te zetten moeten ook de middelbare scholen in de voorlichting worden betrokken.

Daarnaast is een aantal concrete zaken boven gekomen. Zaken die direct kunnen worden aangepakt, die onderwerp kunnen zijn in de gesprekken die gaan plaatsvinden. Ideeën rijp en groen, die al worden uitgevoerd, dan wel bestaan uit wensen.

Homo-onvriendelijk klimaat in verzorgingshuizen

- Maak informatie over homovriendelijkheid van huizen algemeen bekend en controleer daar ook op.
- Stel kwaliteitseisen aan verzorgingshuizen, bijvoorbeeld hoe om te gaan met euthanasie en verpleging met partner.
- Een gemeente kan eisen dat verzorgingshuizen zich toegankelijker voor homoseksuelen opstellen.
- Zorg voor een mix van 50 procent homo en 50 procent hetero in sommige verzorgingshuizen.
- Richt een vleugel in voor lesbische vrouwen of bijvoorbeeld een huis met een koffieuurtje voor oudere homo's.
- Zorg voor rozevriendelijke thuiszorg en biedt roze mantelzorg met ondersteuning.
- Start roze patiëntenverenigingen, zodat patiënten en mantelzorgers bij veel voorkomende ziekten als Parkinson of Alzheimer ondersteund worden.

Eenzaamheid bestrijden

- Start ontmoetings- en contactmogelijkheden, afhankelijk van de context, zoals stad en platteland. Zet in de grotere plaatsen in ieder geval verschillende contactmogelijkheden op. Behoefte aan dagcafé, aan seniorenclub, aan sauna. Start een groep die gezamenlijk activiteiten organiseert voor bijvoorbeeld concert- of museumbezoek.
- Zet een roze telefooncirkel op.
- Breng de roze teletekstpagina weer terug op teletekst.
- Maak een contactenbank aan bij het wijkcentrum voor vriendschap.
- Open een internetsite waarin niet alleen roze nieuws en interessante gegevens te raadplegen zijn, maar ook persoonlijke contacten gelegd kunnen worden.
- Start meer buddy- en maatjesprojecten.
- Zorg voor veilig roze vervoer voor gehandicapten, zodat ze bijvoorbeeld zonder vrees naar het COC en andere homoactiviteiten kunnen.

**GROENBOEK
BELWEEK**

**ROZE
OUDEREN**

ANBO
Voor 50-plussers

Nederland

Kenniscentrum
lesbisch en
homo-emancipatiebeleid

schorer®

homo
lesbisch
gezond